

AZ OKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM SZEMLÉLTETŐ FILMKIRENDELTSÉGE
filmdia sorozatából
18. szám

BALASSI BÁLINT /1554-1594/.

Irodalomtörténeti sorozat: 4.

Készült: 1953. évben.

1. Balassi Bálint hiteles arcképe.

A XVI. század legnagyobb költőjét ábrázolja a kép. Az aláírás szerint a költő 33 éves volt akkor, tehát egykoru metszet vagy rajz után készült. Világi tárgyú költészetünk első tehetséges művelője főrangú családból származott. A költő ősei Balassának és Balassinak is irták nevüket. Ma már eldöntötték a vitát és az irodalomtörténet a Balassi írásmódot véli hitelesebbnek.

2. Zólyom vára.

Itt született Balassi és itt töltötte gyermekkorát.

3. Részlet Zólyom várának belső udvarából.

Balassi e várrészben gyermekeskedett. Vitézkedő apja nevelőket fogadott melléje és korán megtaníttatta a betűvetésre, de a kardforgatásra is.

4. Liptóujvár.

A költő otthona. Rézmetszet 1856-ból. A zólyomi várban Balassi legfeljebb gyermekkorát töltötte. A család igazi otthona Liptóujvár /Hradec/ vára volt. Balassit legviharosabb éveiben is itt meleg otthon várta. Hü emberei vették körül s ezért ragaszkodott is hozzá annyira.

5. Balassi János, a költő édesapja.

Hiteles arckép Bielski Joachim művéből /1577/. Balassi Bálint Balassi Jánosnak és Sulyok Annának volt elsőszülött gyermeke. A költő apja főkapitány és harcias ember volt. A hódító törökök ellen mindvégig derekasan küzdött s ilyen szellemben is nevelte fiát. Balassi Jánost 1569-ben bevádolták, hogy összeesküvést sző Dobó István egri kapitánnyal a bécsi udvar ellen. Miksa király parancsára le is tartóztatták Balassi Jánost a pozsonyi országgyűlésen. Börtönbe vetették, ahonnan csak neje segítségével tudott nagy ügyel-bajjal, 1570-ben, Lengyelországba menekülni. Bálint mindvégig kitartott apja mellett. Ott volt a kékkői és divinyi várban is, ahol a megvádolt apa meghúzódott egy ideig s ezekben a nehéz időkben fordította Kékkő várában az "Ő szerelmes szüleinek háboruságokban való vigasztalására" a "Beteg lelkeknek való füves kertecske" című elmélkedésgyűjteményt Bock Mihálynak "Würz Gaertlein vor di Krancken Seelen" című műve után.

6. Kékkő vára, ahol Balassi első művét írta.

Ebben a várban írta Balassi a "Beteg lelkeknek való füves kertecskét".

5511120/10

7. A "Beteg lelkeknek való füves kertecské" első kiadásának címlapja. /Krakkó, 1572./.

Bock Mihály műve nyomán írta ezt az elmélkedésgyűjteményt Balassi, hogy ezzel vigasztalja bevádolt szüleit.

8. Istvánffy Miklós /1538-1615/ latin nyelven írott magyar történelme, amelyben Balassi Bálintról is írt.

Istvánffy Miklós 36 kötetes "Magyar históriájá"-ban leírja, hogy a fiatal Balassi Bálint 1572-ben, Rudolf pozsonyi koronázási ünnepe során juhásztáncot járt a főurak előtt s igen nagy tetszést aratott.

9. Báthory István erdélyi fejedelem, majd lengyel király, akinek udvarában Balassi verselni kezdett. Balassi Bálint a bécsi udvar bizalmatlanságának eloszlatása végett, 1575-ben résztvett egy Erdély ellen indított sikertelen hadjáratban. Sebesülten került Báthory István erdélyi fejedelem fogságába. Báthory Balassit udvarába fogadta. Itt ismerkedett meg a humanista költészettel és itt kezdett verseket írni. Báthoryt Lengyelországba is elkísérte és résztvett a lengyelországi hadjáratban. A fejedelmi udvarban szabadon bontakozott ki Balassi költői tehetsége.

10. Eger a XV. század végén. /Houfnagel György metszete 1617-ből, a G. Braun és Fr. Hogenberg "Civitates orbis terrarum"/Köln, 1572-1618/ című műből./ Huszonhárom éves korában került Balassi először Egerbe, a hová az erdélyi kaland után is visszatért. Egerben ismerkedett meg a temesvári hőnek, az 1552-ben hősi halált halt Losonczi Istvánnak feleségével, Annával, akihez a híres Julia-dalokat írta.

11. Vetített szöveg:

"A következő néhány kép egykoru rajzokban és metszetekben bemutatja a XVI. századbéli végvári vitézek harcait, a hódító törököket és egyáltalán azt az életet, amelyet Balassi Bálint verseiben megénekelte és "vitéztlő oskolának" nevezett."

12. Végvári vitézek a XVI-XVII. század fordulóján.

Részlet Houfnagel György Esztergomot ábrázoló rézmetszetéből.

13. Ütközet magyarok és törökök között a XVII. század elején.

Ismeretlen művész rézkarca.

14. Sebesült hirvivő.

A XVI. század második felében készült rézmetszetről.

15. Török és magyar lovas viadala.

Theodor de Bry metszete 1614-ből.

16. Magyar puskás-gyalogos a XVI. század közepén.

Bartelli metszete 1563-ből.

17. Magyarok török foglyokat visznek.

1686-ból való rézmetszet.

18. Fegyveresen munkára menő paraszt a XVI. században.

19. Az "Egervár viadaláról való ének" Tinóditól /1554/.

A végvári vitézek hőstetteit és életét nemcsak Balassi, hanem kortársa: Tinódi Lantos Sebestyén is megénekelte.

20. Sárospatak, ahol Balassi feleségül vette Dobó Krisztinát.

Az egri vitézi évek érlelik művészivé Balassi hazafias költészetét. Közben elveszti apját, majd anyját. Nagybátyja pedig kiforgatta még maradék birtokainak nagyrészből is. Balassi életét nemcsak az ezzel járó pereskedés, hanem szerencsétlen házassága is felkavarta. 1584 demceberében ugyanis feleségül vette unokatestvérét, Dobó Krisztinát, Váradi Mihály főpohárnok özvegyét s hogy a hozományt biztosítsa, fegyveres embereivel megrohanta és elfoglalta Sárospatak várát. Ennek a kalandnak végzetes következményeikkel: felesége rokonai perbefogták, vérfertőzéssel vádolták, házasságát törvénytelennek nyilvánították. Feleségétől el kellett válnia s bár a perben végülis felmentették, maradék birtokai is kicsusztak a lába alól. Ez az idő költői fejlődésében is válságos. Házassági pere is 1588-ig húzódott. Költészetében is csak ennek lezajlása után kezdődött új szakasz.

21. A "Credulus" egyik oldala. /Balassinak tulajdonított mű./

Balassi házassági perének befejezése idején halt meg Losonczi Anna férje, a dúsgazdag Ungnad Kristóf. A költő ekkor a gazdag özvegy kezére pályázott. Abban reménykedett, hogy ifjúkori szerelme, akihez a Julia-dalokat írta, ezúttal meghallgatja. Egy párbeszédese művet is írt /állítólag ő a szerzője/ "Credulus" címmel, amelyben a szerelmes Credulus eseng Juliáért, aki mereven visszautasítja őt, akárcsak Anna Balassit. A töredék fennmaradt és nyomtatásban is megjelent. Ennek egy részét ábrázolja képünk.

22. Forgách Zsigmond, aki feleségül vette Losonczi Annát.

E szerelmi csalódás miatt bujdosott ki Balassi Lengyelországba. Losonczi Anna nem viszonzta Balassi szerelmét. Miután férje, Ungnad Kristóf meghalt, nemsokára feleségül ment Forgách Zsigmond országbiróhoz. Képünk Balassi szerelmi vetélytársát ábrázolja. Balassi a Losonczi Anna újabb házassága felett érzett bánatában és elkeseredésében bujdosott ki Lengyelországba.

23. Losonczi Anna kézírása.

24. Krakkó régi látképe.

A sikertelen udvarlás után, Balassi először hivatalt akart vállalni. Nem volt azonban ingyére a felajánlott állás s ezért kibujdosott Lengyelországba. Elindulásakor írta a "Véget dicséreti" című legszebb versét, valamint "Bucsu"-ját hazájától. Életének ebben a szakaszában került igen közeli kapcsolatba a néppel. 1590-ben Krakkóban élt. Valószínűleg itt írta versét a lengyel cíteráslányról.

25. Esztergom ostroma 1594-ben.

Sokat bolyongott Lengyelországban Balassi Bálint. Eljutott a Keleti tenger partjára. Utjában erős honvágy gyötörte. Mikor hire érkezett, hogy hazájában kitört a háború a törökkel, Balassi is otthon

termett. Tudta, hogy a harcmezőn van a helye. 1594-ben az elsők között rohamozta meg Esztergom-bástyáit. A vitézség és a szerelem XVI. századi nagy magyar költőjét a hazáért vívott harcban érte a hősi halál. Képünk Esztergomot ábrázolja. Itt, a viziváros falai alatt halt meg Balassi 1594. május 26-án.

26. Balassi Bálint és Rimai János verseinek első kiadása /1676/.

Balassi versei a költő életében nem jelentek meg nyomtatásban. Versei közül az "Istenes énekek" Rimai János költeményeivel együtt, a XVII. század első felében jelentek meg először. Képünk az 1676-i kiadás címlapját ábrázolja.

27. Balassi Bálint kézírása. Balassi énekei, világi tárgyú versei közel 300 évig kéziratban maradtak. 1874-ben fedezték fel őket a radványi Radvánszky-kastély levéltárában. A kézirat felfedezője Deák Farkas volt.

28. Szilády Áron.

Balassi verseit először Szilády Áron rendezte sajtó alá 1879-ben, "Gyarmathy Balassi Bálint költeményei" címmel.

29. A Balassi-strófa jellegzetes példája.

Balassi Bálint formai újító is volt költészetünk fejlődésében, amennyiben ő alkotta a nevét viselő strófa-szerkezetet is. Balassi egyébként az epika terén is újító volt: ő írta az első verses találós-mesét is.

30. A legújabb Balassi-kiadvány címlapja.

Ez a szövegkritikai kiadás a Magyar Tudományos Akadémia gondozásában jelent meg. A népi demokratikus Magyarország kulturpolitikájának egyik alapvető elve: régi irodalmunk haladó hagyományainak ápolása.

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalatnál
Felelős vezető: Bojkovszky Lajos